

Axel Honneth

RØFF GUIDE: Frihet og anerkjennelse er kjernebegreper i Axel Honneths filosofi. Samtidig kommer man ikke utenom hans tenkning rundt menneskets kroppslige sårbarhet og avhengighet.

Av Odin Lysaker, førsteamanuensis i etikk ved Universitetet i Agder

Se for deg en klassisk, tysk intellektuell av typen Günter Grass: tredelt dress, runde briller med stålinnfatning, stor bart og pattende på en pipe. Da har du imaget av [Axel Honneth](#) på netthinnen.

[Frihet](#) og [anerkjennelse](#) er to sentrale stikkord i Honneths filosofi. Hans gjennombrudd kom med hovedverket *Kamp om anerkjennelse* fra 1992. Senere har Honneth fokusert på begrepet frihet, som foreløpig har kulminert i boken *Das Recht der Freiheit* fra 2011. Felles for hans syn på både frihet og anerkjennelse er oss mennesker som kroppslig sårbare, og dermed avhengig av andre. Kort sagt: Vi blir frie gjennom andres anerkjennelse.

En kort akademisk biografi forteller at Honneth er filosof, og født i Tyskland i 1949. Han er elev av [Jürgen Habermas](#), og dermed viderefører av frankfurterskolen (også kalt kritisk teori). I 1996 overtok han Habermas' professorat i sosialfilosofi ved Universitetet i Frankfurt, og ble i 2011 professor ved Columbia University i New York. Siden 2001 har Honneth vært direktør ved Institutt for samfunnsforskning, som lenge har vært tilholdsstedet for viktige «frankfurtere» som Max Horkheimer, Theodor W. Adorno og Herbert Marcuse.

Å bli seg selv gjennom andre

I boken *Kamp om anerkjennelse*, som utkom på norsk i 2008, introduserer Honneth sin anerkjennelsesteori. Sentralt er det hegelske motivet om «å bli seg selv gjennom andre», som Honneth har videreført gjennom hele forfatterskapet. Anerkjennelse er ifølge ham et grunnleggende behov for alle mennesker, og dermed noe vi må kjempe for.

Videre er hans rammeverk flerdimensjonalt, det vil si at det består av tre ulike, men sammenhengende anerkjennelsesformer, nemlig kjærlighet, respekt og ytelse. Til sammen utgjør disse tre dimensjonene også en forståelse av hvordan samfunnet henger sammen. Anerkjennelse som *kjærlighet* skjer i nære, omsorgsbaserte relasjoner, og gir deg en så vel kroppslig erfart selvillit som tillit overfor andre. Hvis slik anerkjennelse uteblir, krenkes ens selvfølelse. Anerkjennelse som *respekt* dreier seg om både rettigheter i liberale demokratier og menneskerettigheter, og utvikler den enkeltes selvrespekt og moralske ansvar. Derfor mener Honneth at krenkelse her resulterer i tap av så vel rettsstatus og rettigheter som kravet om likeverdig behandling. Til sist handler anerkjennelse om *ytelse*, som når samfunnsmedlemmer

bidrar til fellesskapet ut fra sine egenskaper og kapasiteter, og derigjennom får bekreftet sin selvverdsettelse. Krenkelse her innebærer sosial stigmatisering eller marginalisering.

Ifølge Honneth motiverer krenkelse til en kamp for anerkjennelse. Siden målsettingen er å gjenetablere brutte anerkjennelsesrelasjoner, mener han at slik kamp er *moralisk*. Dermed baserer Honneth sin teori om anerkjennelse på både konflikt og integrasjon så vel som fornuft og følelser.

Menneskeverd som kroppslig integritet

Menneskeverdet er for Honneth en grunnleggende samfunnsetisk verdi, nettopp på grunn av den ovenfor beskrevne dynamikken mellom krenkelse og anerkjennelseskamp. Når vi anerkjennes, lever vi samtidig et verdig liv. Og motsatt: Når vi krenkes, det vil si at anerkjennelsen uteblir og vi snarere oversees, så lever vi uverdige liv. Samtidig er Honneths forståelse av verdighet knyttet til hans flerdimensjonale anerkjennelsesbegrep i den forstand at du lever et verdig liv først når du har fått bekreftelse gjennom alle de tre anerkjennelsesformene, det vil si kjærlighet, respekt og ytelse.

LES OGSÅ: [Frihet som oppdragelse](#) • [Anerkjennelse av kroppslig verdighet](#)

Mens verdighet i kraft av respektbasert anerkjennelse ligger tettest opp mot Kants ideal om å behandle andre som et mål i seg selv, så kan verdighet gjennom ytelsesbasert anerkjennelse lyde som mer i tradisjonen fra Aristoteles. Men ikke minst er verdighetens kroppslige dimensjon avgjørende, siden den tar for seg menneskets eksistensielle behov. Her lener han seg mer mot tenkere som [Maurice Merleau-Ponty](#) og [Martin Heidegger](#). Denne grensesprengende tilnærmingen er typisk for Honneth, og gjør ham vanskelig å plassere i det filosofiske landskapet. Samtidig gjør nettopp denne motstrømstenkningen ham appellerende, siden man utfordres til å gå streke opp filosofikartet på ny.

Frihetens sosiale forutsetning

I Honneths siste større verk, *Das Recht der Freiheit* (2011), som hittil kun har blitt oversatt til engelsk med tittelen *Freedom's Right* i 2014, så er frihet brennpunktet. Ifølge Honneth er dagens samfunn preget av såkalt negativ frihet, altså fravær av ytre begrensning av individets frihet til å velge og handle. Videre mener Honneth at dette resulterer i det han beskriver som «lidelse under ubestemthet», nemlig en slags valgtvang. Det betyr at man ikke reelt er fri så lenge man tvinges til å velge mellom alternativer som ikke er vesentlig når det gjelder anerkjennelsen av et verdig liv i et rettferdig samfunn. Dessuten er han opptatt av hvorvidt samfunnsmedlemmene har ressurser nok til ta frie valg på den måten som den negative frihetsforståelsen forutsetter. Hvis ikke, må samfunnet utvikles i en mer rettferdig retning.

Sosial frihet, som er Honneths eget alternativ, oversees ifølge ham på grunn av den negative

frihetens dominans. Den sosiale friheten bygger videre på hans anerkjennelsesteori, som jeg presenterte over. Ifølge dette perspektivet blir individet fritt først gjennom andres anerkjennelse. Det vil si at en faktisk og fullverdig frihet krever at man inngår i gjensidige relasjoner til andre basert på kjærlighet, respekt og ytelse. Dermed er ytre, samfunnsmessige forhold – som tilhengere av negativ frihet er skeptiske overfor eller regelrett avviser – frihetens *forutsetning* snarere enn dens begrensing.

Frankfurterskolens fremtid?

Selv om Honneths frihet gjennom anerkjennelse og flerdimensjonale rammeverk er god hjernetrim, kritiseres han fra flere hold. Noen mener han baserer seg på en individuell forståelse av «det gode liv», og dermed reduserer frihet og anerkjennelse til noe psykologisk eller kulturelt. Samtidig mener enkelte at Honneth ikke tar det flerkulturelle og verdimangfoldige tilstrekkelig på alvor. Videre innvendes det at han ikke er opptatt av globalisering, men snarere avgrenser seg til Vesten. I tillegg hevdes det at Honneth står for en antroposentrisme, det vil si at han ikke er på høyde med dagens økologiske utfordringer.

Mye av kritikken over er langt på vei treffende. Samtidig vitner den om en filosof som engasjerer mange over et bredt spekter av problemstillinger. Dét er et lovende utgangspunkt for frankfurterskolens fremtid, især med Honneths eksistensielle fokus på anerkjennelsen av kroppslig frihet.

MER RØFF GUIDE: [Catherine Malabou](#) • [Hans Jonas](#) • [Martha C. Nussbaum](#)

Videre lesning

- Deranty, Jean-Philippe (2009): *Beyond Communication: A Critical Study of Axel Honneth's Social Philosophy*. Leiden: Brill.
- Honneth, Axel (2014/2011): *Freedom's Right: The Social Foundations of Democratic Life*. New York: Columbia University Press.
- Honneth, Axel (2008/1995): *Kamp om anerkjennelse*. Oslo: Pax forlag.
- Lysaker, Odin (2013): *Menneskeverdets politikk: Anerkjennelse av kroppslig krenkbarhet*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Lysaker, Odin og Jonas Jakobsen (red.) (2015): *Recognition and Freedom: Axel Honneth's Political Thought*. Leiden: Brill.